

بن بست در صادرات فرآورده‌های نفتی

را فرآورده‌های اصلی نفت، گاز و پتروشیمی تشکیل می‌دهد و بخش دوم فرآورده‌های پایین‌دستی نفت، گاز و پتروشیمی که توسط بخش خصوصی بعضاً تولید و صادرات آن، انجام می‌پذیرد، شامل اسلک واکس، پارافین، انواع قیر، فورفورال، آر پی او (R.P.O) و انواع روانسازها از جمله روغن موتور، روغن پایه، گریس و رابر اویل ضد جوش، فورفورال، پارافین و دیگر فرآورده‌های پارافینی، است که جز عمده‌ترین فرآورده‌های صادراتی بخش خصوصی است.

به گفته رییس اتحادیه صادر کنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی، در حال حاضر نزدیک به ۱۰ درصد کل صادرات کشور به بخش صادرات فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی تعلق دارد.

حسن خسروجردی شعار اتحادیه را «صادرات فرآورده به جای نفت و گاز» ذکر کرد و افزود: باید دولت این را دنبال کند و آن را سرلوحه کار خود قرار دهد. وی همچنین از برنامه‌های اتحادیه صادر کنندگان فرآورده‌های نفتی برای افزایش سهم صادرات فرآورده‌های نفتی را در سال

میدانی به بازی گرفته نمی‌شود، نه در تصویب قوانین، نه در سیاست‌گذاری و نه در جهت برنامه‌ریزی برای حل مسائل.

قدم نو رسیده مبارک!!!

الان نزدیک سه سال از ثبت رسمی و قانونی اتحادیه می‌گذرد. پیش از آن هریک از شاخه‌های فرآورده‌های زیردستی نفت همانند روغن، پارافین و قیر، هرکدام به صورت مجزا فعالیت می‌نمودند و تشکل خاص خودشان را بدون ثبت رسمی، عهده‌دار بودند، اتحادیه صادر کنندگان قیر یکی از آنها بود، پس از ادغام آن تشکل‌ها، اتحادیه «صادر کنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی» شکل گرفت.

فرآورده‌های نفتی را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد، بخشی که در دست دولت است - شرکت‌های وابسته به وزارت نفت مستقیماً صادرات انجام می‌دهند - که بیشترین حجم آن

در حالی که امسال در جشن صادرات غیر نفتی کشور، سازمان توسعه تجارت از اتحادیه صادر کنندگان فرآورده‌های نفت، گاز پتروشیمی به عنوان تشکلی نمونه یاد می‌کند و حتی برخی واحدهای زیر مجموعه - شرکت نفت ایرانول و سرمایه‌گذاری صنایع شیمیایی ایران - به عنوان صادر کنندگان نمونه در بخش‌های فرآورده پایه نفتی و شیمیایی انتخاب می‌گردند و لوح دریافت می‌کنند، در دیگر سوی میدان، ستادی بدون هیچ گونه مشورت با انجمن، مصوبه‌ای ابلاغ می‌کند که نتیجه‌اش توقف صادرات فرآورده‌های نفتی توسط بخش خصوصی است. از یک سو تلاش‌های انجمن مورد تقدیر قرار می‌گیرد و در دیگر سو، انجمن در هیچ

ماه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جاری به دو میلیارد دلار خبر داد. و افزود میزان صادرات توسط فعالان این بخش در سال گذشته یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار بوده است.

لازم به ذکر است که کشور کوچکی چون سنگاپور در فضایی حدود ۲۵۰۰ هکتار با ایجاد پالایشگاه، صنایع پایین دستی نفت و گاز را به وجود آورده که سالانه حدود ۳۸ میلیارد دلار صادرات فرآورده دارد بدون آن که نفت در آن کشور وجود داشته باشد! در حالی که ما در نقطه شروع هستیم.

در مسایل سیاسی و تحریم‌ها وقتی نفت خام و گاز صادر می‌کنیم به دلیل محدود بودن خریداران شکننده هستیم و به راحتی می‌توانند برای ما مشکل ساز شوند. اما اگر بتوانیم فرآورده صادر کنیم، خریداران بیش از چند هزار خواهند بود و کنترل این تعداد خریدار سخت است و

رعایت مقررات گمرکی صورت گیرد و صادرات سالانه هر تولید کننده صرفا در سقف ظرفیت عملی تولید مجاز خواهد بود.

به جزء صادرات رسمی وزارت نفت، که از مبادی مربوط به خود انجام می‌گیرد هر گونه اظهار، ترخیص و صادرات فرآورده های فوق به خارج از کشور در یک مرحله و فقط از گمرکات مرزی جلفا، بازرگان، خرمشهر، بندر شهید رجایی، دوغارون و میرجاوه مجاز و در سایر مبادی منجمله مناطق آزاد، ویژه و بازارچه‌های مرزی ممنوع است.

گمرک موظف است از کلیه حلال‌ها و مشتقات مایع نفت و گاز بر اساس ضوابط استاندارد در حضور صاحب کالا، نماینده موسسه استاندارد و نماینده مدعی العموم به طریقی نمونه برداری نماید که اطمینان حاصل شود نمونه ها با اصل محموله مطابقت دارد و سپس با کدگذاری توسط حراست و بدون ذکر نام و کلاس پرونده به آزمایشگاه‌های معتبر ارسال کند و آزمایشگاه هم موظف است حداکثر ظرف سه روز پاسخ آزمایش را کتبا به گمرک اعلام نماید و در صورت احراز تخلف و ارجاع پرونده متهم حکم مرجع قضایی نیز حداکثر در سقف یک ماه مهلت قانونی صادر خواهد شد.

صادرکننده موظف است ضمن اعلام مشخصات دقیق مصرف کننده نهایی کالا در کشور مقصد، نمونه فرآورده صادراتی را به میزانی که استاندارد معین نموده، به همراه فرمول دقیق آن جهت آزمایش در زمان اظهار به گمرک خروجی تسلیم نماید و در صورت تاکید بر خروج کالا قبل از پاسخ آزمایش، ضمانت نامه بانکی به مبلغ پنج برابر قیمت بین المللی نفت گاز را به گمرک تحویل دهد و با

کنترلی هم نمی‌توان کرد و هیچ تحریمی برای ما اثر بخش نخواهد بود. ما در صادرات فرآورده‌های نفتی بسیار عقب هستیم و باید به سرعت صادراتمان از کالای مادر به فرآورده تبدیل شود و هرچه تعداد فرآورده‌ها بیشتر و صنایع پایین دستی زیادتر گردد، ارزش افزوده بیشتری ایجاد می‌شود و سرمایه بیشتری وارد کشور می‌گردد که به تناسب آن اشتغالزایی افزایش پیدا می‌کند.

نبرد تبصره‌ها

در طول سال های اخیر همواره تضادهایی بین مجموعه تصمیمات گرفته شده وجود داشته است و هیچگاه نگاه سیستمی به اقتصاد وجود نداشته است. یک بخش اقتصاد در حال آزاد سازی فعالیت ها است و بخش دیگر درصد محدود کردن. گویی قرار نیست جنگ تبصره ها در این کشور پایان یابد.

نمونه اخیرش تلاش های دولت برای روان سازی صادرات و گسترش صادرات غیرنفتی است و از آن سو مصوبه ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز است که تار و پود صادرات فرآورده های نفتی بخش خصوصی را در هم پیچیده است.

بر اساس دستور العمل ستاد مبارزه با قاچاق، صادرات فرآورده‌های ویژه حلال و مشتقات مایع نفت و گاز صرفا توسط وزارت نفت و یا شرکت‌هایی مجاز خواهد بود که استاندارد بودن فرایند تولید و ظرفیت عملی تولید آنان با تایید موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی رسیده باشد.

هر گونه صادرات می بایست پس از اظهار صحیح کالا در گمرک مرزی مجاز همراه اعلام فرمولاسیون و مواد تشکیل دهنده با مهر رسمی شرکت تولید کننده و با

مدیرعامل شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران تصریح کرد: محصولات نفتی برای صادرات، آزمایش‌های معمول و استاندارد کشور را طی می‌کنند و نباید جز ارایه گواهی‌های اجباری استاندارد، از آنها گواهی دیگری را خواستار شد.

وی به دستورالعمل ستاد مبارزه با قاچاق در خصوص صادرات فرآورده‌های نفتی اشاره کرد و گفت: اجرای این دستورالعمل در ماه‌های گذشته، مشکلات بسیاری را برای صادرکنندگان این بخش فراهم کرده است.

صادرکنندگان، قربانی قاچاقچیان

رشد قاچاق سوخت در کشور که طبق آمارها بین ۴ تا ۱۰ میلیون لیتر در روز است، باعث شد تا ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوبه‌ای را تصویب و اجرا کند که بیش از آن که جلوی قاچاق سوخت را بگیرد جلوی صادرات فرآورده‌های نفتی را گرفت. این مصوبه محدودیت‌های بیشتری را پیش روی صادرکنندگان قرار داده است.

آمارها بیانگر کاهش ۴۶ درصدی صادرات فرآورده‌های نفتی در پنج ماهه نخست سال ۸۵ نسبت به سال ۸۴ است. از نکات حائز اهمیت افت ۶۶ درصدی صادرات روغن موتور است. صادرات روغن موتور از ۱۷۲۰۰

هفته طول می‌کشند، عدم تنظیم مناسب قیمت‌های صادراتی و قطع کردن مقطعی بعضی از فرآورده‌های صادراتی از جمله قیر بدون توجه به تعهدات صادرکنندگان و نادیده گرفتن زحمات صادرکنندگان برای جا باز کردن در بازار، اختلاف بانک مرکزی و بانک توسعه صادرات در خصوص میزان پرداخت‌ها نمونه‌ای از تضادهایی است که دودش به چشم بخش خصوصی می‌رود.

خسروجردی، رئیس اتحادیه صادرات که سابقه طولانی در امر صادرات، خصوصاً صادرات مواد نفتی و تجارت خارجی در آفریقا دارد به صراحت اذعان می‌کند که مشکلات صادرکنندگان بخش خصوصی جدی است و از مدیران دولتی می‌خواهد با تعامل بیشتر با بخش خصوصی و به دور از هرگونه بی‌توجهی و تنگ‌نظری همکاری کنند. وی مشکل عمده صادرکنندگان فرآورده‌های نفتی در سال جاری را مرتبط با ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، موسسه استاندارد و گمرک ذکر کرد.

مجوزهای جدید سر و صدای معاون وزیر نفت را نیز درآورد. «صادرات محصولات نفتی باید آزاد باشد و در روند صادرات این محصولات نباید به آزمایش‌های اضافی پرداخت.»

سیاست‌های جدید دولت در مورد قاچاق فرآورده‌های نفتی یارانه‌ای بدون در نظر گرفتن تبعات و تاثیراتی که می‌تواند بر صادرات دیگر فرآورده‌های نفتی عاری از یارانه داشته باشد تدوین شده و این امر آسیب‌های شدیدی به این بخش مهم از صادرات کشور وارد کرده است

متعهد گردد که در صورت احراز یارانه‌ای بودن کالا، گمرک می‌تواند ضمانت نامه را به نفع دولت ضبط نماید

محدود کردن گمرکاتی که صادرات مواد نفتی را انجام می‌دهند، اخذ مجوزهای جدید که بعضاً دو تا سه

جدول (۱) مقایسه وزنی صادرات فرآورده‌های نفتی در پنج ماه اول سال ۸۵ با زمان مشابه در سال ۸۴ (جمع کل)

نوع فرآورده	تولید داخلی (میلیون تن)	صادرات (میلیون تن)	تولید داخلی (میلیون تن)	صادرات (میلیون تن)
بنزین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
گازوئیل	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
کerosene	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
فرآورده‌های سنگین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
بنزین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
گازوئیل	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
کerosene	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
فرآورده‌های سنگین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
بنزین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
گازوئیل	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
کerosene	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
فرآورده‌های سنگین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
بنزین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
گازوئیل	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
کerosene	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
فرآورده‌های سنگین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
بنزین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
گازوئیل	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
کerosene	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
فرآورده‌های سنگین	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

آمارها بیانگر کاهش ۴۶ درصدی صادرات فرآورده‌های نفتی در پنج ماهه نخست سال ۸۵ نسبت به سال ۸۴ است. از نکات حائز اهمیت افت ۶۶ درصدی صادرات روغن موتور است. صادرات روغن موتور از ۱۷۲۰۰ تن در مرداد ماه ۸۴ به کمتر از ۷۰۰ تن در مرداد ماه امسال رسیده است.

کارشناسان افزایش قیمت‌ها و رساندن قیمت فرآورده های نفتی سوختی به سطح قیمت‌های منطقه را تنها راه ممکن می دانند، امری که صادر کنندگان فرآورده ها نیز به خوبی از آن استقبال می کنند. □

در حدود ۱۹۰ میلیون دلار در صادرات این بخش می باشد و البته این افت بدون در نظر گرفتن افت ناشی از عدم تحقق رشد سالانه صادرات فرآورده ها که رقمی در حدود ۲۰-۱۵ درصد پیش بینی می گردید تخمین زده می شود

وی افزود: در حالی که دلیل اتخاذ چنین سیاست‌هایی، جلوگیری از قاچاق سوخت اعلام شده اما به نظر می‌رسد این گونه سیاستگذاری ها پیش از آنکه تاثیر مثبتی در دستیابی به این هدف داشته باشند صادرات غیر یارانه‌ای، غیر نفتی را دچار مشکل نموده است.

کارشناسان معتقدند سیاست های جدید دولت در مورد قاچاق فرآورده های نفتی یارانه‌ای بدون در نظر گرفتن تبعات و تاثیراتی که می تواند بر صادرات دیگر فرآورده های نفتی عاری از یارانه داشته باشد تدوین شده و همانطور که انتظار می رفت آسیب های شدیدی به این بخش مهم از صادرات کشور وارد کرده است، علاوه بر آن این موضوع نتوانسته کاهش چشمگیری در قاچاق سوخت ایجاد نماید و در این زمینه هم توفیق چندانی به دست نیامده است. اینجاست که می توان صادر کنندگان را قربانی قاچاقچیان نامید.

تن در مرداد ماه ۸۴ به کمتر از ۷۰۰ تن در مرداد ماه امسال رسیده است همچنین صادرات پارافین از افتی معادل ۸۱ درصد برخوردار بوده که عمدتاً ناشی از کاهش صادرات پارافین مایع است. صادرات قیر نیز با ۲۸ درصد کاهش معادل ۱۱۴ هزار تن به ۲۹۶ هزار تن کاهش یافته است که سه چهارم این کاهش متعلق به مرداد ماه سال جاری و ناشی از ممنوعیت صادرات قیر بوده است.

این در حالی است که بر اساس قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی کشور، حتی نیاز داخلی هم نمی تواند مانع صادرات فرآورده یا کالایی خاص شود با این وجود نزدیک به شش ماه است که پالایشگاهها قیر در اختیار صادر کنندگان نگذاشته اند.

در این آمار رشد صادرات اسلاک واکس فوتس اویل و وازلین به چشم می خورد و این رشد موید این است که سیاست های مبارزه با قاچاق سوخت، فرآورده های جامد را کمتر تحت تاثیر خود قرار داده است.

آمار کلی صادرات ۵ ماه نیز حاکی از افت ۵۴۰ هزار تنی صادرات فرآورده ها می باشد که با در نظر گرفتن نرخ متوسط صادرات فرآورده های پایه که رقمی بالغ بر ۳۵۰ دلار در هر تن می باشد، نشان دهنده افتی

جدول (۲) اعضای اتحادیه فرآورده های نفت، گاز و پتروشیمی ایران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی